

ÓLAFUR HALLDÓRSSON

EFTIRHREYTUR UM RÍMUR

VÍSUR ÚR ÁNS RÍMUM BOGSVEIGIS Í PERG. 4TO NR. 26

Í KONUNGSBÓKHLÖÐU í Stokkhólmi eru fjögur kver úr skinni saum-
uð saman með þvengjum í hefti sem er auðkennt með safnnúmeri *Perg.*
4to nr. 26. Fremst er fjögurra blaða kver, 23×15 sm, sett saman úr
tveimur heilum tvínum, en ytra tvínið hefur verið skakkt brotið þegar
kverið var saumað í heftið; rétt röð blaða er: 4, 2, 3, 1, svo sem ný-
legar tölur skrifaðar á neðri spássíu benda til. Skrift er í einum dálki,
leturflötur um það bil 19×12.2 sm og 29 línur í dálki. Höndin er
íslensk frá síðari hluta 14. aldar.

Á fyrsta kveri er efni sem hér segir: Texti á bl. 4r hefst í Kristinrétti
Árna byskups á orðunum: 'sel. Ross hual skal a engom tímom æta . . .',
sjá *Norges gamle Love V*, bls. 51.14. Texti heldur síðan áfram að NgL
V 52.17 proua, en þar á eftir kemur tilskipun Árna byskups um banns-
verk, sjá DI II nr. 91, þá skipan Magnúsar byskups Gissurarsonar, sjá
DI I nr. 117, þessu næst skipan Árna byskups Þorlákssonar, sjá DI II
nr. 7 B, því næst saktal, sjá DI II nr. 58 (lýkur með bls. 127.3 byskup),
og að lokum skipan Eilífs erkibyskups, sjá DI II nr. 382. Blað 1v endar
á 'orlæika vizko sannleiks ok læ-', sjá DI II, bls. 624.27. Það sem vantar
af texta þessarar skipunar hefur væntanlega fyllt tæpar þrjár blaðsíður.
Þess er þá að vænta, að fyrsta kverið í 26 sé ekki leifar af stöku kveri,
heldur heilli skinnbók, enda benda gömul saumför á kili til að svo muni
vera.

Annað kver er einnig fjögurra blaða, sett saman úr tveimur heilum
tvínum, 22×15.6 sm, skrift í einum dálki, 25 línur, og leturflötur um
 17.3×12.3 sm. Höndin er íslensk frá því um eða skömmu eftir miðja
14. öld.

Texti á þessu kveri er sem hér segir: Á bl. 5r–7r er réttarbót Hákonar
konungs háleggs, gefin út í Björgvin 14. júní 1314, sjá DI II, nr. 215,
og NgL IV, bls. 349–53. Á bl. 7v–8v.7 er réttarbót Hákonar konungs
háleggs, gefin út í Túnsbergi 23. júní 1305, sjá DI II, nr. 182, og NgL

IV, bls. 347–48. Á bl. 8v.7 og yfir á bl. 9r.6 er réttarbót Hákonar konungs háleggs, gefin út í Túnsbergi, um félagsgerð hjóna, sjá DI II, nr. 184, NgL III, bls. 138–41 (þar eru mismunargreinar tilfærðar úr 26, auðkenndar með X, en handritið sjálft er nefnt Perg. Cod. C 3 qv.). Síðasta orð réttarbótarinnar (*magni*) hefur staðið í 7. línu á bl. 9r, en hefur verið skafið út.

Þriðja og fjórða kver eru samstæð og heil átta blaða kver, hvort um sig sett saman úr fjórum heilum tvínum, 22.3×16 sm, skrift í einum dálki, 25 línur í dálki og leturflötur um 16.2×11.5 –12 sm. Höndin er íslensk, væntanlega frá miðri 14. öld. Engin saumför eru á kili, sem bendi til að þessi kver hafi áður verið bundin í bók.

Á bl. 9v–24v er skrifaður Kristinréttur Árna byskups. Textinn hefst á 8. kapítula: ‘Ala skal barn huert er borit uerðr ok mannz hófut er a’, sjá NgL V 19.26, og Lýkur í 38. kapítula á orðunum: ‘. . . nema hann se i þeim stor-’, sjá NgL V 50.4. Það sem vantar aftan af Kristinrétti hefur væntanlega staðið á tæpum þremur blöðum. Af því má ráða, að þriðja og fjórða kver séu úr upphafi bókar sem eitthvað meira hefur verið skrifað á en Kristinréttur Árna byskups.

Augljóst er að maður sá sem skrifaði annað kver í 26 hefur aukið því framan við þriðja og fjórða kver; hann hefur skrifað 6 línur heilar og eitt orð fremst í 7. línu efst á fyrstu blaðsíðu í þriðja kveri (bl. 9r), sem upphaflega hefur verið auð. Þetta eina orð í 7. línu hefur síðan verið skafið burt og eitthvað annað skrifað í staðinn, sem einnig hefur verið skafið vandlega og engar leifar sjást af, utan síðasta orðið í línunni virðist vera ‘maría’. Aftast í næstu línu fyrir neðan stendur ‘rima af ane’, en því næst 16 línur með hendi frá síðari hluta 15. aldar, eða frá því um 1500. Í þessum línunum eru níu erindi úr Áns rímum bogsveigis, það eru erindi 6–8 og 11–16 úr fyrstu rímu. Þetta hefur Stefán Karlsson bent mér á, og er raunar aðalerindi pistilsins að tarna, að gera grein fyrir þessum erindum. Skriftin er mjög dauf og virðist að einhverju leyti skafin út, en mestallt er þó nokkurn veginn læsilegt. Texti þessara erinda fer hér á eftir. Stafir og orð sem ekki sjást með neinni vissu eru sett í hornklofa.

6 Fylkes kongar fyrri j aulld
 fra ek at [þeir] noregi redv.
 stalen brutv þeir stinn ok kollld
 storar eigur tedv.

- 7 Fra ek einv fylke tveir
fedgar styrðv [riki
olafur h]et ok ingialld þeir
ekke at mavrgv liker.
- 8 Olafur var hyr ok hegur
ok helt vel goda dreinge
jnnngialld þotte yfrid slegvr
ok vnder favrvll vid meínge.
- 11 Olafur hafde attar tver
audar þellur fridar
sv het Dis af dygdvm [ker
er] dagvling feste sidar.
- 12 Avnvnnde konge yta vo
[adur vei]tte nader
ol vid henne arfa tvo
vlfar hetu bader.
- 13 Jnnngialld [hefur vid] ulfa deilt
um erfe þeirra rikia
bryzt [þar ei með] bravgnvm heilt
bæda vill [hann] svikia.
- 14 Hade hann vid þa hilldur tver
hafde verr i badvm
a frendur sina fian[dskap sler]
flar ok illur i radvm.
- 15 Hrafnísta sem herma skal
hellit einn bondin frege
nafnkvn ey vid navmv dal
[nordur um stad] vid ege.
- 16 Biorn hefer lagt i blida seng
brud[e er] þorgerd[ur] heiter
s[v var] komen af katle heng
kavppvm [dyg]der veiter.

Það sem hér er sett innan hornklofa er allt svo óskýrt í handritinu, að ekki verður sagt með vissu hvað þarna stendur; það er mestallt sett eftir ágiskun og með stuðningi af textum annarra handrita. Í 6.2 virðist eitthvað standa á eftir 'at', en mjög er óvíst að það hafi verið orðið 'þeir'. Vísuorðið 15.4 er mjög óskýrt, nema 'vid ege' sést sæmilega; orðin 'nordur um stad' eru sett hér eftir ágiskun sem einungis styðst við, að ég þykist sjá þrjá síðustu stafina: 'tad'.

Leshættir í þessum erindum í 26, sem ekki koma fyrir í öðrum handritum, eru þessir (lesháttur *W* fyrir framan hornklofann og 26 fyrir aftan, sjá *Áns rímur bog sveigis*, Ólafur Halldórsson bjó til prentunar, Íslenzkar miðaldarímur II, Reykjavík 1973, bls. 88–89):

6.1 fyrr] fyrri. 8.2 hie]lt] ok helt. 14.2 og] ÷. 15.3 fyrer] vid.
16.1 lagda] lagt i.

Leshættir skyldir textum annarra handrita, en ekki samhljóða, eru:

6.2 eg] + at 26, sbr. *SV*. 15.1 J Hrafnistu] Hrafnísta 26, sbr. *SHV*.

Leshættir sameiginlegir með frávikum annarra handrita frá *W* eru:

6.4 og] ÷ 26 *H*, sbr. *S*. 7.1 at] ÷ 26 *H*. 8.1 Olafs lvd] Olafur
26 *SV*. hæ]g] hegur 26 *SV*. 12.1 Onvndvr kongur] Avnvnnde
konge 26 *SV*. 13.2 efn] erfe 26 *H*. 15.2 bonde] bondin 26 *SHV*.
15.4 at lægi] vid ege 26 *HV*. 16.3 fra] af 26 *H*.

Ekki verða merkilegar ályktanir dregnar af þessum litla texta. Líklegt er að hann sé skrifaður eftir minni, en allt um það er hann væntanlega runninn frá einhverjum þeirra glötuðu milliliða sem hafa verið milli frumrits og sameiginlegs foreldris *S* og *H*, sbr. leshættina 12.1 og 15.4, sem trúlega eru frávik frá upphaflegum texta.

Eitthvað stendur á eftir 16.4 'veiter' aftast í línu, e. t. v. 'Þeim', sem væri þá upphaf að bréfsávarpi: *Þeim góðum mönnum*; hugsanlegt er að eitthvað hafi verið skafið út í næstu línu fyrir neðan rímnaerindin, en ekki verður sagt um það með vissu. Neðst á blaðsíðunni eru sex línur, skýrar og óskafnar, væntanlega skrifaðar litlu síðar en rímnaerindin. Klauska þessi er um aflát; hún er prentuð í *DI VII*, bls. 669 nm., en eitt orð hefur fallið þar niður í upphafi klausunnar. Réttur texti er: 'Ef madur les allann maríu saltara . . .'

LEIÐRÉTTINGAR VIÐ ÍSLENZKAR MIÐALDARÍMUR

I

Fáeinar óþarfar villur hafa slæðst inn í Haralds rímur Hringsbana, ÍMR I, sem lesendur kversins eru beðnir að lagfæra. Í kaflanum *Höfundur – aldur – efni* eru neðanmálgreinar tölusettar 2–6, en vitanlega á tölu-setningin að vera 1–5, sjá bls. 17–18. Aðrar villur sem mér er kunnugt um eru þessar: Bls. 8.30 breyt, *les* breytt; bls. 13.13 risaatkvæði, *les* risaatkvæði (enda þótt texti verði dauflegri þannig); bls. 24.23 e. t., *les* et.; bls. 72.30 Haraldur, *les* Hertryggur.

II

Í inngangi að Áns rímum bogsveigis, ÍMR II, bls. 9, segir að Eremíta rímur í *AM 144 8vo* séu tvær. Davíð Erlingsson lektor hefur bent mér á, að rímurnar séu þrjár.

III

Í Vilmundar rímum viðutan, ÍMR IV, er villa á bls. 28.27 Jakobsens, *les* Jacobsens.

Jóhan Hendrik Poulsen, deildarstjóri á Fróðskaparsetri Føroya, sendi mér í bréfi, dagsettu 15. apríl 1975, spánnýjan fróðleik um Partaloppubók, en þá var búið að prenta Vilmundar rímur viðutan. Partaloppubók sem getið er í inngangi að Vilmundar rímum, bls. 28–29, eign Jákups Jacobsens á Oyri suður í Vági, er eftirrit af handriti sem nú er í eigu Bent Lützen's í Virum í Danmörku; á undan honum átti bókina Axel Lützen, bóksali í Svendborg, færeyskur maður, ættaður úr Þórshöfn, f. 1882, d. 1947. Þetta mun vera hin eiginlega og upphaflega Partaloppubók; hún er í litlu broti, 16 × 10 sm, 176 blaðsíður. Neðst á öft-ustu blaðsíðu stendur: 'Oversat fra Islansk, af Thorstenson'. Þar er þá komin efalaus heimild um að Þórður Þorsteinsson hafi þýtt bókina.